

Інститут цивільного позову, в яких би формах не втілювався в різних правових системах, заслужено є найдавнішим і усталеним інструментом відновлення порушених прав жертв злочинних посягань та дієвим способом відшкодування заподіяної злочином шкоди.

Одержано 19.10.2018

УДК 343.982.356

Євген Андрійович ГОЛОМІСЮК,

головний судовий експерт сектору трасологічних досліджень
та обліків відділу криміналістичних видів досліджень

Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України;

Павло Олексійович ЄВСЄЄВ,

старший судовий експерт сектору трасологічних досліджень
та обліків відділу криміналістичних видів досліджень

Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ ВІД ДІЇ ВІДМИЧОК, ПІДБРАНИХ АБО ПІДРОБЛЕНИХ КЛЮЧІВ НА ВНУТРІШНІХ ПОВЕРХНЯХ ЦИЛІНДРОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАМКІВ З ЦИЛІНДРИЧНИМИ ШТИФТАМИ

Аналізуючи та систематизуючи криміналістичну літературу загального та спеціального призначення, діючі методики в частині дослідження циліндрових механізмів замків з циліндричними штифтами отримати відповідь на питання: «Які саме сліди залишаються від контакту з відмичкою, підібраним або підробленим ключем?» в деяких випадках досить проблематично. Вищезазначені джерела вказують, що слідами стороннього предмету (відмички, підбраного або підробленого ключа) однозначно вважаються сліди, які лежать за межами контакту з комплектним ключем та (або) відрізняються за характером (напрямом дії, характерним блиском, розташуванням та інше) від слідів, які утворюються від дії комплектного ключа та слідів виробничого характеру. Однак, переважна більшість слідів сторонніх предметів, особливо підбраного або підробленого ключа, лежать в полі дії комплектного ключа та схожі за формою та розмірними характеристиками зі слідами комплектного ключа, що викликає труднощі їх розрізнення, особливо у разі відсутності конкретного стороннього предмету при проведенні дослідження. Також, при використанні нових комплектних ключів або нових ключів-дублікатів на їх поверхнях можуть залишатись дефекти виготовлення у вигляді задирок, подряпин, які при первинній експлуатації можуть залишати на штифтах та циліндрі сліди, які помилково можуть вважатись слідами дії стороннього предмету. Дані дефекти на ключах в процесі експлуатації усуваються (задирки виламуються, подряпини згладжуються) та в подальшому комплектні ключі таких слідів не утворюють.

В окрему групу можна віднести сліди, які випадково виникли при виготовленні циліндрового механізму та не обумовлені технічним процесом його виготовлення (деформації на протяжці, випадковий контакт ріжучих кромок інструменту з деталями циліндрового механізму, сліди, утворені при складанні), що також можливо помилково вважати слідами дії сторонніх предметів.

Виявлення слідів сторонніх предметів, які лежать за межами контакту з комплектним ключем та (або) відрізняються за характером (напрямом, характерним блиском, розташуванням та іншим) від слідів дії комплектного ключа проводиться шляхом їх порівняння з розмірними характеристиками, формою та станом поверхонь комплектного або наданого на дослідження ключа та його експериментальними слідами. Однак при цьому, як правило, не досліджуються усі комплектні ключі, ключі дублікати, випадкові ключі,

помилково введені до ключової шпарини та інші предмети, які не використовувались для кримінального відмикання замка та могли залишити сліди на ньому, у зв'язку з неможливістю з об'єктивних та суб'єктивних причин надати їх для проведення дослідження, що може призвести до помилкових категоричних висновків. Через що висновок у більшості випадків бажано надавати у вірогідній формі.

Аналізуючи конструктивні особливості відмичок та узагальнюючи практику дослідження циліндрових механізмів експериментальним шляхом отримані сліди дії відмичок, які згруповані за способом відмикання замків:

- при використанні комплексу відмичок, принцип дії яких базується на імпресивному способі підбору перепаду висот розташування робочих штифтів - «відмичка з фольгою», на робочих штифтах утворюються сліди у вигляді поодиноких, подвійних або потрійних подряпин лінійної форми, розташованих уздовж поздовжньої вісі циліндру. На запобіжних виступах ключової шпарини утворюються сліди у вигляді накладень подряпин лінійної форми, розташованих перпендикулярно поздовжньої вісі циліндру;

- при використанні відмички «скороход» на внутрішніх поверхнях порожнини куплунга утворюються сліди у вигляді хаотичних подряпин. На внутрішніх поверхнях циліндру, які формують ключову шпарину, утворюються сліди у вигляді накладень подряпин лінійної форми, розташованих перпендикулярно поздовжньої вісі циліндру;

- при використанні відмички «гребінець» та відмички, дія якої спрямована на почергове підбирання висоти розташування робочих штифтів, на робочих штифтах утворюються сліди у вигляді накладень подряпин лінійної форми, розташованих переважно уздовж поздовжньої вісі циліндру. На внутрішніх поверхнях циліндру, які формують ключову шпарину, утворюються сліди у вигляді накладень подряпин лінійної форми, розташованих переважно уздовж вісі циліндру;

- при використанні відмички, дія якої спрямована на підбирання висоти розташування робочих штифтів шляхом нанесення удару або надання вібрації відмичці - «бампінг», на робочих штифтах утворюються сліди у вигляді накладень вм'ятин та подряпин лінійної форми, розташованих переважно уздовж поздовжньої вісі циліндру.

Сліди дії сторонніх предметів (відмички, підбраного або підробленого ключа), які схожі за формою та розмірними характеристиками зі слідами комплектного ключа, можуть відображатись у вигляді накладень, подряпин, вм'ятин та зчосів, у більшості випадків носять низьку ідентифікаційну вагомість (невелика кількість або неповне відображення трас та інше), у зв'язку з чим відокремити їх від слідів дії комплектного ключа не є можливим. В деяких випадках дані сліди можливо відокремити від слідів комплектного ключа лише при порівняльному дослідженні з конкретним стороннім предметом.

Сліди, які виникли та обумовлені дефектами виготовлення комплектних ключів, ключів-дублікатів, та сліди, які випадково виникли при виготовленні циліндрового механізму та не обумовлені технічним процесом його виробництва, як правило, ототожненню не підлягають у зв'язку з закінченням ідентифікаційного періоду та неможливістю дослідити устаткування, на якому вироблявся циліндровий механізм. При вірогідній наявності таких слідів бажано давати висновок у вірогідній формі.

В окремих випадках можливо помилково віднести сліди комплектного ключа, стрижень якого вводився в ключову шпарину з прискоренням та сліди комплектного ключа, стрижень якого вводився в ключову шпарину не під прямим кутом, до слідів від дій стороннього предмету у зв'язку з тим що дані сліди по формі, розташуванню, розмірним характеристикам подібні до слідів від дії відмичок з робочою частиною, подібною до робочої частини ключа. При дослідженні таких слідів єдиною ознакою віднесення їх до групи слідів, які залишені при експлуатації, а не кримінальному впливі сторонніми предметами може бути лише відсутність комплексу ознак, характерних для слідів, залишених певним типом відмичок, підібраних, або підроблених ключів, в таких випадках висновок доцільно робити у вірогідній формі. Також, необхідно зважати, що експерт не може розраховувати на те, що володіє вичерпною інформацією про типи, конструктивні особливості всіх існуючих відмичок у зв'язку з тим, що дані предмети часто виготовляються злочинцями самотійно, відповідно до особистих певних навичок. Відмички промислового виготовлення часто удосконалюються, кількість виробників, напевно, невідома.

Таким чином, зробити висновок у категоричній формі про наявність слідів стороннього предмету на внутрішніх поверхнях циліндрового механізму замку можливо лише після ототожнення відмички або іншого стороннього предмету, використаного для кримінального відмикання замку з відповідними слідами, а також при наявності комплексу групових ознак дії конкретного типу відмички, або підбраного, або підробленого ключів, та при виявленні безпосередньо сторонніх предметів (частин відмичок, фрагментів фольги або полімерних матеріалів, клейких речовин). При виявленні поодиноких слідів, або сукупності поодиноких слідів у різних частинах механізму, які неможливо віднести до слідів, які за груповими ознаками відповідають слідам що залишаються від дії конкретного типу відмички, а також у разі неможливості їх віднесення до слідів виробничого та експлуатаційного характеру доцільно зробити висновок, наступного змісту: «На внутрішніх поверхнях циліндрового механізму замку, наданого на дослідження, є сліди які могли залишитися від контакту з сторонніми предметами (відмичкою, підібраним або підробленим ключами) або при виготовленні та експлуатації, відділити одні сліди від інших, а також відповісти на питання: «Чи є сліди сторонніх предметів на внутрішніх поверхнях циліндрового механізму замку?» можливо лише при порівняльному дослідженні з конкретним слідоутворюючим об'єктом».

У разі виявлення на внутрішніх поверхнях циліндрового механізму замку лише слідів, які беззаперечно можливо віднести до виробничих та експлуатаційних слідів, доцільно зробити висновок наступного змісту: «На внутрішніх поверхнях циліндрового механізму замку, наданого на дослідження, будь-яких слідів від дії сторонніх предметів не виявлено, однак сторонні предмети (відмичка, підібраний або підроблений ключ) особливо ті, що мають форми та розміри робочої частини, близькі до робочої частини комплектного ключа, у разі їх одноразового використання, характерних слідів на деталях механізму можуть не залишити».

Одержано 12.10.2018

УДК 343.98:343.148

Володимир Олексійович ГОРБЕНКО,

головний судовий експерт Харківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України

ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИННОСТІ ТА ОБУМОВЛЕНOSTІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ, В ЯКИХ ВИРІШУЮТЬСЯ СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ

На сьогоднішній день правознавці не знайшли спільної думки щодо можливості і необхідності дослідження причинних зв'язків у ході проведення судових експертиз. Більшість вважає недопустимим, коли перед експертами ставиться питання про те, чи перебуває діяння порушника тих чи інших правил у причинному зв'язку з наслідками, що настали, посилаючись на те, що це питання є кримінально-правове за своїм характером. Визначення наявності причинного зв'язку між порушенням особою відповідних правил і наслідками, які настали, є компетенцією слідчого, прокурора, суду.

Інші правознавці мають дещо іншу думку з цього приводу, вважаючи що висновок щодо наявності (відсутності) ознаки складу злочину, дійсно, прерогатива юриста, але практичне обґрунтування цього висновку без спеціальних знань неможливе. Тому вирішальне значення по конкретній справі слід надавати все ж таки висновкам експерта.

Розглядаючи по суті дві суперечливі між собою позиції правознавців слід прийти до висновку про те, що наявне протиріччя не носить антагоністичний характер і може бути вирішене на підставі наступних правових і методичних підходів:

1) причинні зв'язки експертом розглядаються не з кримінально-правових позицій, а лише на спеціальному рівні – з використанням спеціальних знань експерта. Причинний